

Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад №47

Вінницької міської ради»

КОНСУЛЬТАЦІЯ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ
«ЯК РОЗВИВАТИ В ДОШКІЛЬНИКІВ
УМІННЯ РОЗУМІТИ ЕМОЦІЇ»

Підготувала: Тетяна КОНДРАТЮК

ЯК РОЗВИВАТИ В ДОШКІЛЬНИКІВ УМІННЯ РОЗУМІТИ ЕМОЦІЇ

Уже в дошкільному віці діти крок за кроком вчать розуміти свої почуття й розрізняти переживання інших. Згодом вони відтворюють знайомі емоції під час ігор, спілкування з дорослими й однолітками. Інколи це влучно, а деколи й ні, що свідчить про одне: у своїх «відкриттях» діти потребують допомоги. Щоб грамотно скорегувати вихованців у розмаїтому світі емоцій скористаймося порадами фахівців.

Один із напрямів соціально-комунікативного розвитку дошкільників — розвиток емоційного інтелекту. Його суть у тому, щоб навчити дітей розуміти власні емоції й емоції інших людей. Аби цей процес відбувався обґрунтовано й системно, радимо для початку визначитися з емоціями, які доцільно пропрацювати з дошкільниками, а відтак спланувати орієнтовні напрями роботи.

Опрацюйте спектр базових емоцій

Описуючи різні ступені й відтінки радості, ми з огляду на ситуацію зазвичай говоримо: «У нього хороший настрій, у нього піднесений настрій, він веселиться, він радіє, він у захваті, він тріумфує, він щасливий аж до неба» тощо. Усе це — різні за силою переживання. Якщо виписати всі слова, що позначають відтінки емоцій, отримаємо нескінченну кількість людських переживань. Як розібратися в цьому «морі»? Доцільно працювати з групами подібних емоцій. Тут у пригоді стане експериментально обґрунтована теорія американського психолога Керола Ізарда (Carroll Izard). Він виокремлює десять фундаментальних емоцій, які відрізняються одна від одної за нейрофізіологією, експресією й у словесному вираженні. Кожна з цих десяти емоцій має чимало відтінків. Як зірки утворюють сузір'я навколо головної зірки, так відтінки емоцій групуються навколо фундаментальної чи базової емоції.

Ізард зазначає, що людина може відчувати водночас кілька емоцій. Наприклад, дитина відчуває водночас радість, цікавість і здивування, коли сюжет казки набуває неочікуваного повороту; сум, нудьгу й невдоволення, коли мама затримується на роботі.

Для того, щоб робота, спрямована на розвиток у дітей вміння розуміти емоції, була завершеною та мала наукове підґрунтя, її слід вибудовувати, орієнтуючись на систему фундаментальних емоцій (табл.).

Емоції в різних їхніх відтінках «відкриваються» дошкільникам поступово та в певному порядку. З десяти фундаментальних емоцій до кінця дошкільного віку діти

навчаються розрізняти дев'ять — різних відтінків і ступенів прояву. Емоція провини виникає лише в підлітковому віці, коли формується самосвідомість і підліток починає усвідомлювати, що деякі його вчинки суперечать соціальним нормам.

Окресліть напрями та зміст роботи

Розвиток уміння розуміти емоції ґрунтується на кількох **психологічних принципах**:

- кожен емоцію людина позначає словами;
- емоції виражають експресивними засобами — мімікою, пантомімікою, жестами, інтонацією;
- конкретні емоції виникають у конкретних ситуаціях.

З огляду на це освітню взаємодію з дошкільниками радимо вибудовувати за трьома напрямками.

Перший напрям — збагатити мовлення дітей словами, що позначають емоційні переживання.

Під час розмови з вихованцями намагайтеся використовувати якомога ширший словниковий запас, описуючи свої або чужі переживання в конкретній ситуації.

Коли читаєте й обговорюєте літературний твір, поцікавтеся в дітей, що, на їхню думку, відчув персонаж. Отримавши відповідь, обов'язково доповніть її — назвіть ще один відповідний відтінок емоції. Наприклад: «Засць зрадив і, напевно, навіть розвеселився», «Бабуся спохмурніла, їй стало сумно».

Окрім цього, заохочуйте дошкільників **згадувати події** — свята, екскурсії, перегляди мультфільмів, які викликали в них емоційні переживання. Розпитайте, що вони відчували в тій чи тій ситуації, пригадайте власний досвід і опишіть детально свої емоції.

Другий напрям — ознайомити дітей з експресивними засобами вираження емоцій.

Поясніть дітям, що зрозуміти емоції іншої людини можна, орієнтуючись на її:

- міміку — вираз обличчя, рухи м'язів обличчя;
- пантоміміку — рухи частин тіла;
- жести — рухи рук;
- інтонації — виразність, висота, сила голосу, темп мовлення.

Для того щоб розвинути в дошкільників цю здатність, постійно звертайте їхню увагу на те, який вигляд має людина або літературний персонаж у певному емоційному стані.

Запропонуйте розглянути ілюстрацію до казки й визначити емоцію персонажа за зовнішніми ознаками: «Лисеня радіє! Поглянь, як воно усміхається, махає лапками, які веселі в нього оченята!».

Коли персонаж потрапляє в емоційну ситуацію, спонукайте когось із дітей показати, як це відбувається. Іншим запропонуйте описати зображені емоції.

Обговорюючи емоційні події, що відбувалися в житті дітей, звертайте їхню увагу на те, як емоції зазвичай проявляються зовні: «Коли бабуся була сумною, як вона поводитися?».

Показуйте дошкільникам **схематичні зображення** різних емоцій. Але лише після того, як вони накопичать в достатній кількості досвід, сприймаючи їх у реальних ситуаціях. Узагальнення має йти від реального життєвого досвіду до схеми.

Якщо показати схему раніше, вона не виконає своїх функцій і навіть може завадити формуванню вміння розпізнавати емоційну експресію в людей.

Третій напрям — ознайомити дітей із ситуаціями, у яких виникають емоції.

Емоція — ситуативно залежне переживання. Завдання педагога — сформулювати в дошкільників розуміння, що емоція виникає в певній ситуації. При зміні ситуації емоція може змінитися. Є **три способи**, як опрацювати цей принцип з дітьми:

- описувати досвід реальних людей;
- формувати усвідомлення власного досвіду;
- обговорювати ситуації, що трапляються з персонажами літературних творів і мультфільмів.

Поцікавтеся в дошкільників, коли вони радіють. Ви отримаєте різні відповіді: «Коли отримав іграшку», «Коли граю в цікаву гру», «Коли мама прийшла рано з роботи», «Коли їздили в зоопарк» тощо. Це різні ситуації. Коли діти дізнаються про життєві події, які інші люди сприймають як радісні, їхній емоційний світ збагачується. Коли діти усвідомлюють, що викликає радість у них самих, це — пізнання власної емоції в конкретній ситуації.

У літературних творах емоції персонажів залежать не лише від ситуації, а й від дій інших дійових осіб. Тому, обговорюючи сюжет казки, можете поцікавитися в дітей не лише тим, що відчують персонажі, а й чому так сталося.

Отже, щоб навчити дітей розуміти емоції, педагог передусім має розібратися, які емоції доступні для розуміння дошкільникам. А відтак створити в межах освітнього процесу умови, у яких діти зможуть пов'язати емоції з конкретними словами, експресивними засобами й ситуаціями, що вказують на причину їх виникнення.